

EUROPAS EKONOMI UR BALANS

STOCKHOLM 1948

EUROPAS EKONOMI UR BALANS

*Ekonomiska Europakommissionens
översikt i sammandrag*

Skriftserie utgiven av
Industriens Utredningsinstitut

INNEHÅLL

Företal	5
Produktionen	7
1. Industriproduktionen	7
2. Planer för utvidgning av industriproduktionen	12
3. Jordbruksproduktionen	25
4. Transportförhållanden	28
5. Jämförelse med förra efterkrigstiden	28
6. Varutillgången i olika länder	30
7. Arbetskraft och produktivitet	32
Den europeiska handeln	34
1. Allmänna drag i handels utveckling	34
2. Importen visar bättre återhämtning än exporten	39
3. Englands och Tysklands nyckelställning i den inomeuropeiska handeln	40
4. Förenta Staterna har övertagit Europas dominerande roll i världshandeln	42
5. Betydande förändringar i handels varusammansättning	43
Den europeiska betalningsbalansen	47
Möjligheterna att återvinna internationell balans	53
Möjligheterna att öka exporten	54
Möjligheterna att minska importen	56
Sammanfattning	58

FÖRETAL

Förenade Nationerna har upprättat en särskild ekonomisk kommission för Europa. Inom denna har organiserats en omfattande avdelning för forskning och planläggning under ledning av den engelske nationalekonomen Nicholas Kaldor. Den rapport om Europas ekonomiska läge som utarbetats inom denna avdelning och som publicerades av kommissionen i april detta år väckte stor uppmärksamhet i hela världspressen. I denna rapport har samlats en stor mängd väsentliga data, som kasta nytt ljus över Europas nuvarande kris-tillstånd. Av särskilt intresse är den mycket ingående analys som ägnas problemet hur de europeiska ländernas utrikes-handel råkat ur balans. Rapporten ger icke endast en analys av utvecklingen utan utmynnar även i vissa antydningar av de möjligheter som erbjuda sig för att åter skapa balans i Europas ekonomi.

Europas öde angår oss mera än vad vi kanske i allmänhet gjort klart för oss. Om Europa icke återvinner sin ekonomiska balans, uppstå stora svårigheter även för vårt land att återvinna balansen i sin ekonomi. Industriens Utredningsinstitut har ansett det vara av betydelse att sprida kännedom om dessa förhållanden och har därför i denna småskrift sammanfattat de viktigaste delarna av Europakommissionens rapport till tjänst för den svenska industrien samt för den ekonomiskt intresserade allmänheten.

Stockholm i augusti 1948.

Ingvar Svennilson.

PRODUKTIONEN

1. Industriproduktionen.

Trots den svåra förstörelse och desorganisation, som kriget förde med sig, har industriproduktionen i Europa återhämtat sig förhållandevis väl, bättre än efter förra kriget. Det har emellertid icke varit något jämnt framåt-skridande under hela den tid, som förflutit sedan vapenstilleståndet. Den gångna perioden kan indelas i två skeden. Under det första skedet, som täcker de första 18 månaderna efter krigets slut, expanderade industriproduktionen i rask takt. Under det andra skedet, som omfattar den tid, som därefter följt, har produktionsökningen varit så obetydlig att på det hela taget en stagnation måste anses ha inträtt.

Den totala industriproduktionen i Europa hade fram till fjärde kvartalet 1946 nått upp till 83 % och tredje kvartalet 1947 86 % av förkrigsnivån (1938). (Jfr tabell 1.)¹ Om det nämnes att motsvarande siffra för hösten 1945 var 60 %, framgår att produktionsökningen under första skedet var 22 % och under andra skedet 3,6 %.

Förklaringen till denna olikformighet i utvecklingen är att det under den första tiden efter krigets slut fanns ett utrymme för en expansion, som under det första skedet till större delen blev utnyttjat. Flera länder förfogade över finansiella resurser, vilka möjliggjorde inköp av viktiga industriförnödenheter och livsmedel i USA och trots krigets härjningar funnos vissa lager av råvaror och ledig produktions-

¹ De 15 länderna som äro medtagna i tabellen svarade före kriget för omkring 75 % av den totala europeiska industriproduktionen.

Tabell 1.

Industriproduktionen i Europa 1938, 1946 och 1947.
(1946: medeltal; 1947: medeltal av de tre första kvartalen.)

Länder	Produktion 1938 i % av total produk- tion ¹ i Europa	Total produktion		Järn- och stål- produkter		Verkstads- produkter		Textilvaror		Kemisk-tekniska produkter	
		1946	1947	1946	1947	1946	1947	1946	1947	1946	1947
		I n d e x 1 9 3 8 = 1 0 0									
Belgien	3,24	89	102	101	119	104	125	116	135	87	115
Bulgarien	0,33	119	130			83	91	92	120	85	130
Danmark	1,61	94	102			87	99	79	91	82	78
England	21,62	105	107	115	109	99	115	85	86	148	146
Finland	1,22	70	83			99	127	82	89		
Frankrike	10,80	85	98	71	95	81	100	68	87	91	110
Grekland (exkl. gruvor)	0,75	57	69								
Irland	0,41	109	109			138	157	124	134		
Italien	7,24	54	63	40	64	59	80	55	73	47	74
Nederländerna	3,12	72	87			69	89	55	83	63	82
Norge	0,94	100	113			139	158	86	105	94	98
Polen	2,53	80	99	74	93	114	185	79	91	112	138
Sverige	3,56	102	101	126	125	128	125	102	102	165	.
Tjeckoslovakien	3,39	78	97								
Tyskland (de tre väst- zonerna)	16,62	28	31	20	23	27	23	20	29	32	31
Totalt inkl.											
» Tyskland	77,38	75	83	60	68	75	89	72	84	88	97
» exkl. » Tyskland	60,76	88	97	92	103	87	104	78	90	106	118

¹ Exkl. U. S. S. R.

kapacitet att tillgå. Efter något år började emellertid Europa få allt svårare att finansiera sitt efter kriget extraordinärt stora importbehov. Tillgångarna på valutor, främst amerikanska dollar, började sina och den tillförsel av råvaror, maskiner och livsmedel, som behövdes för att underhålla produktionsexpansionen, stryptes åt. Även om importen hade kunnat hållas bättre uppe än som blev fallet, är det emellertid möjligt att en retardation i produktionsutvecklingen hade inträtt. De flesta länder kommo nämligen redan

Europa inkl. Tyskland. Europa exkl. Tyskland.

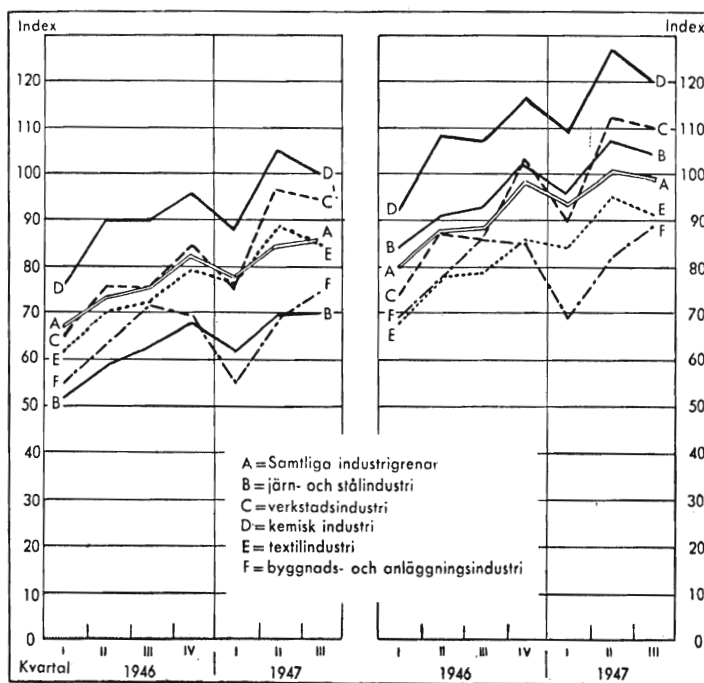

Diagram 1. Europas industriproduktion, totalt och inom vissa branscher 1946—47. Index: 1938: = 100.

under 1946 upp i så hög sysselsättning att de nådde gränsen för sin aktuella produktionskapacitet.

Det är emellertid ej blott utvecklingen i tiden som varit olikformig. Utvecklingen har också såsom framgår av tabell 1 och diagram 1 varit mycket olikartad olika länder emellan.

En från andra länder i hög grad avvikande utveckling uppvisar, förklarligt nog, Tyskland. Dess industriproduktion hade ännu 1947 endast kommit upp till omkring tredjedelen av förkrigsnivån. Då Tyskland före kriget svarade för en betydande del av Europas industriproduktion har den svaga återhämtningen inom dess industri under senare år verkat neddragande på den europeiska industriproduktionen. Uteslutes Tyskland ur tabellen framgår att de kvarvarande ländernas industriproduktion såväl vid slutet av 1946 som 1947 ungefär nått förkrigsnivån.

Även bland dessa övriga länder råder avsevärd divergens i utvecklingen. Diagram 1 visar att de kraftigaste ökningarna uppvisas av ett antal länder (Finland, Grekland, Italien och Nederländerna), vilka i särskilt hög grad hemsökts av kriget och vilka därför startat från en mycket låg nivå. De hade dock år 1947 ännu ej nått upp till förkrigsnivån. En annan grupp av länder (Belgien, Bulgarien, Tjeckoslovakien, Danmark, Frankrike, Norge och Polen) startade från ett utgångsläge ganska långt under förkrigsnivån men hade 1947 uppnått och något överskridit densamma. Slutligen finns en grupp på tre länder (Irland, England och Sverige) vars produktion under hela undersökningsperioden legat över förkrigsnivån.

Ifråga om produktionsutvecklingen för de olika varuslagen framgår av diagram 2 att den produktionsexpansion, som ägt rum, burits upp av järn- och stålindustri, verkstäder och kemisk industri. Däremot har läget inom de

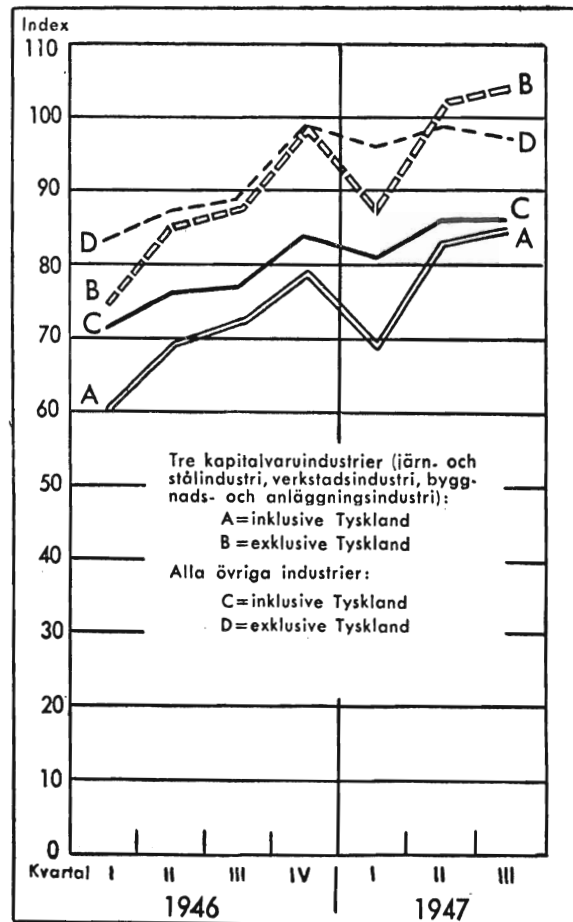

Diagram 2. Produktion i tre viktiga kapitalvaruindustrier i jämförelse med produktionen i övriga industrier i vissa europeiska länder¹. (Basår 1938=100.)

¹ Belgien, Bulgarien, Danmark, Finland, Frankrike, Irland, Italien, Polen, Storbritannien, Sverige, Tyskland (de tre västzonerna).

övriga medtagna industrigrenarna textil- och byggnadsindustri varit sämre. Produktionsresurserna ha i större utsträckning varit inriktade på förnödenheter för återuppbyggnadens behov än för framställning av direkt konsumtiva nyttigheter. Detta har tillsammans med den låga jordbruksproduktionen bidragit till att levnadsstandarden i de flesta länder fortfarande är nedpressad under förkrignivån.

2. Planer för utvidgning av industriproduktionen.

Även om det hittills presterade resultatet med hänsyn till förhållandena måste betecknas som gott, är den nuvarande produktionens omfattning otillräcklig i förhållande till behoven. Det kräves kraftiga produktionsökningar för att sätta Europas ekonomi på fötter. Inom de flesta länder ha därför uppgjorts planer för en utbyggnad av den industriella produktionskapaciteten. Europakommissionen har i den utsträckning jämförbara uppgifter förelegat gjort en sammanställning av dessa planer. Resultatet framgår av tabell 2, vilken visar produktionen av bränsle, elektrisk kraft, tackjärn, stålgöt och handelsfärdigt järn och stål åren 1938, 1947 och (planerat) 1951.

Projekten äro omfattande. För hela Europa inklusive Tyskland och Sovjetunionen beräknas 1951 års produktion överstiga 1947 års med 18 % för kol och ved, 79 % för elektrisk kraft (kWh), 25 % för tackjärn, 26 % för stålgöt och ståljudgods och 30 % för färdigt järn och stål. För Europa exklusive Tyskland och Sovjetunionen äro motsvarande tal för kol och ved 28 %, för elektrisk kraft 37 %, för tackjärn 77 %, för stålgöt och ståljudgods 55 % och för färdigt järn och stål 66 %. Att ökningarna även i för-

hållande till förkrigstiden äro betydande framgång av tabellens indextal.

Det bör kanske understrykas att de här återgivna siffrorna framkommit genom en summering av enskilda länders uppgifter om sina produktionsplaner. Någon totalplan för Europa, motsvarande tabellen, existerar givetvis icke. De olika ländernas planer kunna därför vara inbördes oförenliga. Siffrorna torde emellertid ge en riktig bild av storleksordningen av de produktionsansträngningar som man har för avsikt att göra.

Av särskilt intresse för svenska läsare äro de planer som gjorts upp av 16 västeuropeiska stater¹ för att genom samarbete inbördes och med USA åstadkomma en sanering av ekonomin under en fyraårsperiod (1948—51). Dessa planer ta främst sikte på en omfattande utbyggnad av den tunga industrien samt av bränsle- och elkraftproduktionen. En närmare redogörelse för de delar som beröra industrien lämnas i det följande.

Kol.

Koltillgångarna äro en av Västeuropas viktigaste råvarubaser. Den låga kolproduktionen i Ruhr och i Storbritannien under åren 1945—47 var därför ett allvarligt hinder för den industriella återhämtningen. Numera har dock kolsituationen avsevärt förbättrats, vilket dock delvis beror på USA:s ökade möjligheter att exportera. En ytterligare ökning av produktionen fordras emellertid dels för att möta stigande inhemska behov, dels på grund av nödvändigheten att av-

¹ Belgien, Danmark, Frankrike, Grekland, Island, Irland, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Norge, Portugal, Storbritannien, Sverige, Schweiz, Turkiet, Österrike och västzonerna i Tyskland, sammanslutna till Committee of European Economic Co-operation (CEEC).

Tabell 2.

Verklig och beräknad produktion i Europa. Absoluta (milj. ton) och relativa siffror.

	Europa, exkl. U. S. S. R. och Tyskland ²			U. S. S. R.		Tyskland ²			Europa ¹ inkl. U.S.S.R. och Tyskland ²	
	Verklig produktion		Planerad produktion	Verklig produktion	Planer. produktion	Verklig produktion		Planer. produktion	Verklig produktion	Planerad produktion
	1938	1947	1951 ³	1940	1950	1938	1947	1951	1933 el. 1940	1950 el. 1951 ³
<i>Kol och lignit:</i>										
Milj. ton	452,5 ⁴	410,9 ⁵	527,7	166,0	250,0	220,8	140,2	209,9	839,3	987,6
Procenttal	100	91	117	100	151	100	63	95	100	118
<i>Elektrisk kraft:</i>										
Miljarder kWh ..	111,0 ⁶	161,8 ⁵	221,7	48,2	82,0	31,7	26,0	37,9	190,9	341,6
Procenttal	100	146	200	100	170	100	82	120	100	179
<i>Tackjärn:</i>										
Milj. ton	22,1 ⁷	21,8 ⁷	38,5 ⁷	15,0	19,5	18,3	2,9	11,2	55,4	69,2
Procenttal	100	99	174	100	130	100	16	61	100	125
<i>Göt och stålgiutgods:¹⁰</i>										
Milj. ton	29,8 ^{4,7,9}	31,5 ⁷	{ 48,7 (A) ⁷ 45,8 (B) ⁷	18,3	25,4	20,8	3,8	12,7	68,9	{ 86,8 (A) 83,9 (B)
Procenttal	100	106	{ 163 (A) 154 (B)	100	139	100	18	61	100	{ 126 (A) 122 (B)
<i>Handelsfärdigt järn:¹⁰</i>										
Milj. ton	22,1 ^{4,7}	23,2 ^{7,8}	{ 38,4 (A) ⁷ 35,1 (B) ⁷	13,0	17,8	15,7	2,6	9,7	50,8	{ 65,9 (A) 62,6 (B)
Procenttal	100	105	{ 174 (A) 159 (B)	100	137	100	17	62	100	{ 130 (A) 123 (B)

¹ Exklusive Albanien, Finland, Rumänien och Spanien, för vilka erforderliga uppgifter icke varit tillgängliga.

² De tre västzonerna och Saarområdet.

³ Produktionsmålen för vissa länder avse tidigare år, t. ex. för Tjeckoslovakien 1948, Polen 1949, Ungern 1950, Bulgarien 1950. Under antagande att dessa länders produktion år 1951 kommer att vara minst så stor som under ifrågavarande tidigare år giva sålunda siffrorna i denna kolumn en minimiuppskattning av 1951 års produktion.

⁴ Inkluderar för Tjeckoslovakien 1937 års siffror.

⁵ Utom Jugoslavien.

⁶ Inkluderar för Jugoslavien 1937 års siffra.

⁷ Utom Bulgarien.

⁸ Utom Ungern och Jugoslavien.

⁹ Inkluderar för Polen och Jugoslavien 1937 års siffror.

¹⁰ Planerad produktion för medlemsstaterna i CEEC. Med (A) märkta siffror äro baserade på de mål för produktionen som angivits i Report of the Committee of European Economic Co-operation, Vol. II: de med (B) märkta äro baserade på det amerikanska State Departments rapport om det europeiska återuppbyggnadsprogrammet.

Källor. — Siffrorna för planerad produktion 1951 (eller i vissa fall andra år) äro baserade på de olika ländernas officiella målsättning. Uppgifterna rörande den verkliga produktionen åren 1938 och 1947 ha i allmänhet hämtats från FN-publikationen Monthly Bulletin of Statistics.

Tabell 3.
*Produktion, konsumtion och behov av kol i CEEC-länderna
och Västtyskland.*
(miljoner ton, stenkol och lignit, inklusive brunkol)

Länder	Produktion ¹			Konsumtion		
	Verklig		Beräknad	Verklig	Beräknade behov	
	1938	1947	1951	1938	1947	1951 ²
Osterrike	3,5	3,0 ³	4,0	7,8	6,0	9,5
Belgien	29,6	24,4	31,0	25,7	24,9	32,0
Danmark	—	—	—	5,7	4,6	7,1
Frankrike	47,6	47,3 ⁴	62,5	69,9	65,0	91,1
Grekland	0,1	0,1 ⁵	1,8	1,1	0,4	2,6
Island	—	—	—	0,2	0,2	0,2
Irland	0,1	0,2 ⁵	0,2	2,7	1,5	2,7
Italien	2,3	3,7 ⁶	5,5	13,3	12,4	21,5
Luxemburg	—	—	—	2,6	2,2	3,8
Nederländerna	13,7	10,6	13,2	15,8	14,0	20,9
Norge	0,3	0,3	0,5	3,1	2,3	3,1
Portugal	0,4	0,5 ³	0,5	1,5	1,3	2,0
Sverige	0,3 ¹	0,3 ¹	0,2 ¹	8,6	5,4	8,2
Schweiz	—	—	—	3,8	2,2	3,3
Turkiet	1,8	4,6	4,6	1,7	3,4	4,5
Storbritannien	231,0	202,9 ⁷	249,0 ⁸	192,2	197,6	213,0
Summa, exklusive Västtyskland ⁹ ..	330,6	297,9	372,9	355,6	343,3	425,4
Västtyskland (därav brunkol) ..	220,8	143,4	209,9	196,7		
	68,0	60,4	72,0		128,3	175,7
Summa ⁹ , inklusive Västtyskland	551,4	441,3	582,8	552,2	471,6	601,1 ²

¹ Nettoproduktion (vid gruvöppningen) av stenkol och bruttoproduktion av lignit. De svenska produktionsciffrorna avse stenkol likvärdiga med lignit.

² Enligt beräkningar av U. S. Department of State, redovisade i vol. E av Supplement to the Commodity Reports. Det sammanlagda behovet för 1951 uppskattas i CEEC-rapporten (Vol. 11, s. 118) till 609 miljoner ton. Någon fördelning efter länder av denna siffra är icke tillgänglig.

³ Produktionen under årets sista månader är uppskattad.

⁴ Produktionen av brunkol i december är uppskattad.

veckla kolköpen från USA om balans i utrikeshandeln skall uppnås. Programmet för produktion och förbrukning av kol framgår av tabell 3 .

Målet för 1951 års produktion har satts till 583 milj. ton (1947 441 milj. ton, 1938 551 milj. ton). Det beräknade behovet överskrider denna siffra med 26 milj. ton (enl. CEEC-rapporten), varför import blir nödvändig. På grund av leveransåtaganden till länder utanför CEEC-ländernas krets kommer detta importbehov att stiga med ytterligare 11 milj. ton till 37 milj. ton.

För att produktionsprogrammet skall kunna genomföras fordras dels en ökning av arbetskraften i gruvorna, dels investeringar för omkring 2.000 milj. dollar. Dessa investeringar skola huvudsakligen göras i Belgien, Holland, Frankrike och Storbritannien.

Europakommissionen anser att planerna ha vissa svagheter. För det första finns ingen marginal för oförutsedda händelser. För det andra räknar de med import av kol även efter planeringsperiodens slut. För det tredje förutsättes en omfattande övergång från kol till olja. De deltagande ländernas petroleumbehov beräknas 1951 vara dubbelt så stort som 1938. Båda dessa sistnämnda omständigheter äro ägnade att fördröja återvinnandet av balans i handeln med USA.

⁵ CEEC:s beräkning av juli 1947.

⁶ Inkluderar blott stenkolsproduktionen på Sardinien och en beräknad kvantitet av 2,5 miljoner ton lignit.

⁷ Siffran avser 53 veckor.

⁸ Motsvarande beräkning av U. S. Dept. of State är 250,5 miljoner ton.

⁹ På grund av avrundningar är summan i vissa fall icke lika med sina delar.

Källor: Report of the Committee of European Economic Co-operation, Vol. II och Commodity Reports, European Recovery Program, U. S. State Department.

Elektrisk kraft.

År 1938 producerade de 16 länderna inklusive Västzonen i Tyskland 122,7 miljarder kWh och 1947 170,5 miljarder kWh. Man avser nu att fram till 1951 ha byggt ut produktionskapaciteten till 236,8 miljarder kWh (tabellerna 4 och 5). Även om de uppgjorda planerna till punkt och pricka

Tabell 4.
Verklig och beräknad produktion av elektrisk kraft.
(miljarder kWh)

Länder	1937	1947	1951
Österrike	3,1	4,8	8,9
Belgien	4,9	6,6	8,4
Danmark	1,1	1,75	2,5
Frankrike	20,1	25,8	37,0
Italien	15,2	20,8	31,3
Nederländerna	3,3	4,2	5,9
Norge	9,3	11,8	15,0
Sverige	8,0	15,0	19,3
Schweiz	6,8	10,1	11,5
Storbritannien	21,7	41,2	54,2
Övriga	1,8	2,3	4,9
Summa, exklusive Väst- tyskland	95,2	144,3	198,9
Västtyskland	27,5	26,2	37,9
Summa	122,7	170,5	236,8 ¹

¹ CEEC Report, Vol. I: s. 49: Av den totala ökningen 1947—51 av 66 miljarder kWh avses hydroelektrisk kraft svara för 30 miljarder (mot-svarande omkring 20 miljoner ton kol), vilket skulle innebära, att den relativa andelen av ånggenererad elkraft förblir praktiskt taget oför-ändrad (53 % år 1937, 52 % år 1947, 53 % år 1951).

Källa: Report of the Committee of European Economic Co-operation.

Tabell 5.
*Ökningen av den installerade kapaciteten för
generering av elektrisk kraft.*

(Enligt planerna i CEEC-länderna och Västtyskland)

(miljoner kW)

År	Ångkraftverk	Vattenkraftverk	Summa
1948	3,5	1,2	4,7
1949	3,9	1,6	5,5
1950	3,8	1,6	5,4
1951	3,4	2,4	5,8
Summa 1948—1951	14,6	6,8	21,4

Källa: Report of the Committee of European Economic Co-operation.

fullföljas, beräknas emellertid produktionen ej kunna fylla behovet. För att täcka bristen har ett internationellt hjälp-program gjorts upp, enligt vilket nio stora kraftstationer skola byggas i Österrike, Italien och Tyskland. Härigenom kommer den totala produktionen av elektrisk energi i de deltagande länderna att stiga till 268 miljarder kWh per år. Detta subsidiära byggnadsprogram beräknas dock icke vara färdigt förrän år 1953. År 1951 beräknas det kunna lämna ett årligt tillskott till energiförsörjningen med 2,9 miljarder kWh, varigenom totalproduktionen av elenergi detta år skulle komma upp till 239,7 miljarder kWh.

Den totala kostnaden för de enskilda ländernas byggnadsprogram uppskattas till 5.000 milj. dollar och för det internationella hjälpprogrammet till omkring 3.000 milj. dollar.

Den totala energikonsumtionen.

Den totala konsumtionen av energi i de 16 länderna, uppskattad i ekvivalenta stenkolston åren 1938, 1947 och (beräknad) 1951, framgår av tabell 6. De hårda bränslenas andel faller under perioden, medan oljebränslenas stiger. Detta är en fortsättning på den utveckling, som påbörjades redan under 1930-talet. Kol och ved kommer dock 1951 att fortfarande svara för 4/5 av den förbrukade energin.

Tabell 6.
*Verklig och beräknad total energikonsumtion
i CEEC-länderna och Västtyskland.
(Omräknad till och uttryckt i miljoner ton stenkol)*

	1938 ¹	1947 ¹	1951 ²
Kol och lignit	508,7	430,5	554,8
Petroleum	50,5	61,8	81,8
Hydroelektrisk kraft	35,6	48,0	63,1
Total energikonsumtion ..	594,8	540,3	699,7

¹ Beräkningar av CEEC.

² Uppskattningar gjorda av U. S. Department of State för beskattningsåret 1951—1952.

Källa: U. S. Department of State, Commodity Reports.

Järn och stål.

Utbyggnadsprojekten för Västeuropas stålindustri är kanske den mest betydande delen av CEEC-staternas program. Dessa gå ut på en omfattande utvidgning och modernisering i alla stadier av stålproduktionen i syfte att erhålla ett mera

balanserat produktionsprogram inom länderna än som nu är fallet, längre driven integration av anläggningarna och därmed bättre värmeekonomi och större produktion per arbetstimma. De totala kostnaderna för de erforderliga om- och tillbyggnaderna samt annan utrustning beräknas till 2.200 milj. dollar.

Tabell 7.

Planerad nettoexpansion av järn- och stålkapaciteten i CEEC-länderna under åren 1947 till 1951¹.

(Årlig kapacitet i tusental ton enl. metersystemet)¹

Länder ²	Malm- brytning	Tack- järn	Göt och stålgiutgods	Handels- färdigt stål
Österrike	1.400	550	750	456
Danmark			40	40
Frankrike		1.700	2.000	1.500
Grekland	340	150	200	150
Irland			78	
Italien		915	680	100
Luxemburg				124
Nederländerna		150	195	190
Norge			29	27
Sverige		400	700	500
Schweiz				10
Turkiet ³	350		240	190
Storbritannien	1.524	1.524	1.677	1.271
Summa	3.614	5.389	6.589	4.558

¹ Kapacitet har definierats såsom den produktion som kan upprätthållas under ett antal år efter avdrag av förluster på grund av underhållsarbeten, etc.

² Belgien, Island och Portugal ha icke angivit några förändringar.

³ Färdigställandet av produktionsmedlen avses under år 1951 för produktion år 1952.

Källa: Report of the Committee of European Economic Co-operation, Vol. II.

Tabell 8.

Verklig och beräknad produktion och konsumtion av stål i CEEC-länderna och Västtyskland.

A. Göt och stålgiutgods

(Miljoner ton enl. metersystemet, göt eller motsvarande)

Länder	Produktion				Konsumtion				Nettoimport ²			
	Mest repre- sentativa förkrigs- år ¹	1938	1947	1951	Mest repre- sentativa förkrigs- år ¹	1938	1947	1951	Mest repre- sentativa förkrigs- år ¹	1938	1947	1951
Österrike	0,6	0,7	0,4	1,0	0,6	0,7	0,4	1,0	—	—	—	—
Belgien	4,3	2,3	2,8	4,9	4,2	2,3	2,9	5,0	— 0,1	—	0,1	0,1
Frankrike	9,7	6,2	5,8	12,7	8,9	6,1	5,9	12,3	— 0,8	— 0,2	— 0,1	— 0,4
Italien	2,3	2,3	1,6	3,0	2,3	2,3	1,8	4,3	—	—	0,2	1,3
Luxemburg	2,7	1,4	1,8	3,0	2,4	1,3	1,6	2,9	— 0,3	— 0,2	— 0,2	— 0,1
Sverige	1,0	1,0	1,2	2,1	1,0	1,0	1,2	2,1	—	—	—	—
Storbritannien	13,2	10,6	12,7	15,0	13,8	10,9	13,2	16,9	0,6	0,4	0,5	1,9
Övriga	0,1	0,1	0,4	1,1	0,2	0,2	0,5	1,2	0,1	—	0,1	0,1
Summa, exkl. Västtyskland ² ..	34,0	24,7	26,8	42,7	33,5	24,8	27,6	45,4	.	0,1	0,8	2,7
Västtyskland	20,8	20,8	3,6	12,7	20,9	20,9	3,5	.	0,1	0,1	—	.
Summa ²	54,7	45,5	30,3	55,4	54,4	45,7	31,1	över 45,4	.	0,2	0,8	.

B. Handelsfärdigt stål
(Miljoner ton, verklig vikt)

Länder	Produktion			Konsumtion			Nettoexport ²					
	Mest repre- sentativa förkrigs- år ¹	1938	1947	1951	Mest repre- sentativa förkrigs- år ¹	1938	1947	1951	Mest repre- sentativa förkrigs- år ¹	1938	1947	1951
Österrike	0,4	0,5	0,3	0,7	0,4	0,4	0,2	0,5	—	0,1	0,1	0,2
Belgien	3,3	1,8	2,4	4,1	1,6	1,2	1,6	1,8	1,7	0,6	0,9	2,3
Frankrike	6,6	4,1	4,1	9,0	5,4	3,5	4,5	8,0	1,2	0,6	— 0,4	1,0
Italien	1,7	1,7	1,4	3,3	1,9	1,9	1,5	3,1	— 0,1	— 0,1	— 0,1	0,2
Luxemburg	1,9	1,0	1,3	2,4	—	—	—	—	1,8	1,0 ³	1,2	2,3
Nederländerna	—	0,2	0,1	0,4	1,0	0,9	0,9	1,3	— 1,0	— 0,8	— 0,7	— 0,9
Sverige	0,7	0,7	0,8	1,5	1,0	1,0	1,3	1,5	— 0,2	— 0,2 ³	— 0,4	—
Storbritannien	10,4	8,2	10,3	12,4	9,5	7,7	9,5	11,2	0,9	0,5	0,8	1,2
Övriga	0,2	0,2	0,3	0,5	1,5	1,2	1,6	2,3	1,3	1,1	1,3 ³	1,7
Summa, exkl.												
Västtyskland ² ..	25,2	18,4	21,0	34,2	22,4	17,9	21,0	29,7	.	0,6 ³	0,1 ³	4,5
Västtyskland	15,7	15,7	2,6	9,7	13,9	13,9	2,2	.	1,8	1,8 ³	0,5 ³	.
Summa ²	40,9	34,1	23,7	43,9	36,3	31,8	23,2	29,7	.	2,4 ³	0,6 ³	.

¹ Detta år har valts av varje land för att representera den starkaste aktiviteten på området före kriget. I de flesta fall har ett visst år valts att gälla för alla delar av tabellen, varigenom siffran i kolumnen »mest representativa förkrigsår» ibland kan vara mindre än siffran för 1938. De år som valts voro: för Österrike, Belgien, Frankrike, Luxemburg 1929; för Grekland, Irland, Italien, Sverige, Schweiz, Västtyskland 1938; för Storbritannien, Nederländerna 1937; för Danmark och Turkiet 1939.

² På grund av avrundningar är summan icke alltid helt lika med sina delar.

³ Produktion plus import och konsumtion plus export överensstämma ej. Siffran i tabellen är den avrundade skillnaden mellan den totala exporten och den totala importen.

Källa. — Report of the Committee of European Economic Co-operation, Vol. II.

På grund av att Tysklands produktion av stål ännu vid periodens slut endast beräknas vara hälften så stor som före kriget, kommer emellertid den samlade produktionen i de 16 länderna samt Västtyskland att blott obetydligt överstiga mellankrigstidens toppsiffra, 54,7 milj. ton.

Den planerade ökningen i länderna utanför Tyskland är dock avsevärd (tabell 7 samt 8 A och B). Götframställningen skall mellan 1947 och 1951 höjas från 26,8 milj. ton till 42,7 milj. ton (59 %) och produktionen av färdigt järn och stål från 21,0 milj. ton till 34,2 milj. ton (63 %). En viktig omständighet att lägga märke till är att produktionsprogrammet förutsätter import av göt. Någon sådan förekommer icke före kriget. Orsaken till att import anses nödvändig är att man väntar att produktionen i masugnar och stålugnar kommer att hämmas av brist på koks och skrot. Särskilt illa utsatta härvidlag äro Storbritannien och Italien, där produktionen i stor utsträckning är baserad på skrotkrävande processer. För år 1951 räknar man med att kunna importera 2,7 milj. ton göt och 2,3 milj. ton skrot, bådaddera huvudsakligen från USA. Senare företagna undersökningar tyda dock på att det är tvivelaktigt om USA skall kunna avstå från göt och skrot i den utsträckning CEEC förutsatt i sina planer.

Det framgår också av tabellerna att man räknar med att kunna höja exporten av färdigt järn och stål till 4,5 milj. ton 1951 (1947 0,1 milj. ton). Denna siffra kommer emellertid att sjunka i den mån den planerade importen av skrot och göt uteblir.

3. Jordbruksproduktionen.

Jordbruksproduktionen i Europa uppvisar icke lika god återhämtning som industriproduktionen. Av tabell 9 framgår att Europas totala skörd 1945/46 endast uppgick till

Tabell 9.
Jordbruksproduktion i Europa.
Basperiod: 1935-38 = 100.

Länder	Procent av den totala förkrigsproduktionen i Europa ¹	1945/46 index	1946/47 index
Österrike	1,59	56	63
Belgien	1,98	58	72
Bulgarien	1,45	49	73
Tjeckoslovakien	3,70	56	73
Danmark	1,87	87	94
Finland	1,72	73	76
Frankrike	15,80	50	73
Tyskland (de tre västzonerna)	10,36	68	65
Grekland	1,17	41	77
Ungern	2,28	54	55
Irland	1,40	111 ²	108 ²
Italien	8,29	79	77
Holland	2,42	56	79
Norge	0,91	75	87
Polen	8,90	33 ²	45 ²
Portugal	1,12	80	95
Rumänien	3,58	34 ²	57 ²
Spanien	5,01	49 ³	92 ³
Sverige	2,96	98	103
Schweiz	1,31	90	87
Turkiet	2,15	119 ²	119 ²
Storbritannien	6,03	106	106
Jugoslavien	3,47	50	57
S:a ovanstående länder:			
inklusive Tyskland	89,47	63	75
exklusive Tyskland	79,11	63	76

Anm. och noter, se nästa sida.

63 % och 1946/47 till 75 % av genomsnittet 1935—38.¹ I tabellens låga indextal återspeglas den samlade effekten av bristen på gödningsämnen under och efter kriget, knappheten på arbetskraft, förstörelse av jordbruksutrustning, förlust av boskap samt slutligen de otjänliga väderleksförhållandena särskilt under det sistnämnda året.

De i jämförelse med förkrigsåren låga skördesiffrorna ha varit en genomgående företeelse för hela Europa med undantag för Irland, England, Sverige och Turkiet. Särskilt allvarligt är att det främst varit de före detta överskottsområdena i östra Europa, Ungern, Polen, Rumänien och Jugoslavien, som uppvisat den största nedgången i produktionen. (Samtliga dessa länders produktion låg 1946/47 lägre än 60 % av förkrigsgenomsnittet.)

De olika växtslagen förete en ojämn utveckling (tabell 10). Produktionen av fettråvaror och kött låg 1946/47 mer än

¹ De 23 länderna svarade före kriget för c:a 90 % av den totala jordbruksproduktionen i Europa.

Anm. Index för 1946/47 har (utom vad beträffar Schweiz) tagits från en studie av Europas jordbruk som är under utarbetande av FN:s Food and Agriculture Organization (FAO). De ha beräknats med hänsyn till produktionens värde uttryckt i vederbörande länders förkrigspriser. Till grund för beräkningen av index för 1945/46 har legat ungefärliga uppskattningar av produktionens totalvärde för viktigare sädesslag och animaliska produkter år 1945/46 i jämförelse med 1946/47, allt uttryckt i 1938 års priser. För Schweiz har denna jämförelse i stället gjorts med 1938.

De vikter som använts vid beräkningen av totalindex äro de procentuella andelar av den totala förkrigsproduktionen av jordbruksprodukter i Europa (utom Sovjetunionen) som de olika länderna svarade för åren 1934—36. Produktionen har därvid uttryckts i dollar med 1938 års priser.

De olika index referera till skördeår (juli 1945—juni 1946; juli 1946—juni 1947).

¹ Europa utom Sovjetunionen.

² Basperiod: 1934—1938 = 100.

³ Basperiod: 1930—1934 = 100.

Tabell 10.

Produktion av viktigare jordbruksvaror i Europa (exklusive Sovjetunionen) före kriget och år 1946/47.

	1934—1938 (medeltal)	1946/47	1946/47 Index (1934-1938=100)
	1.000 ton		
Brödsäd	66.195	49.589	75
Vete	46.171	37.418	81
Råg	20.024	12.171	61
Fodersäd	59.813	43.455	73
Korn	16.485	13.375	81
Havre	23.206	18.200	78
Majs	17.984	9.854	55
Andra sädeslag (hirs, bo- vete etc.)	2.138	2.026	95
Ris	1.179	824	70
Potatis	135.346	100.685	74
Råsocker	6.599	5.281	80
Tobak	350	352	101
Fetter (vegetabiliska och animaliska fetter, utom smör)	2.759	1.733	63
Kött	14.137	8.682	61
Oxkött	4.194	3.103	74
Kalvkött	820	573	70
Får- och lammkött	1.065	738	69
Fläsk	6.638	3.082	46
Hönskött	998	785	79
Ägg	2.447	1.558	64
Mjök	104.284	73.831	71
Smör	1.738	1.152	66
Ost	1.447	894	62
Torrmjök	560	214	38

Källa. — Siffrorna sammanställda av Food and Agriculture Organization i Förenta Nationerna som en del av en studie rörande Europas jordbruk.

1/3 under förkrigsgenomsnittet, vete understeg detsamma med 20 %, potatis 26 % och socker 20 %. Det enda växt-

slag, som visat full återhämtning, är tobak. Då den vegetabiliska produktionen hållit sig bättre uppe än den animaliska har kalorivärdet av jordbruksproduktionen icke sjunkit fullt så mycket som indextalet för den totala produktionen.

4. Transportförhållanden.

Järnvägstrafiken återhämtade sig mycket fort efter vapenstilleståndet. Vid krigets slut var en stor del av järnvägsnätet obrukbart, men redan under första kvartalet 1946 hade godstrafiken kommit upp till förkrigsnivån och under tredje kvartalet 1947 översteg den densamma med 26 %, trots att vagnparken var 10 % mindre än före kriget.

Ökningen i järnvägstrafiken gäller såväl den lastade volymen som antalet tonkilometer. En större del av varuvolymen än före kriget förflyttas sålunda numera mellan olika orter. Vidare färdas godset numera i genomsnitt längre sträckor än tidigare.

Delvis förklaras dessa förhållanden av att transportererna på vattenlederna minskat avsevärt i omfattning men delvis får förklaringen även sökas i de speciella förhållandena efter kriget med otillräckliga lager, de vanligt förekommande bytena av råvaror olika industrier emellan samt handelsvägarnas omläggning.

5. Jämförelse med förra efterkrigstiden.

För ett antal länder göres i tabell 11 en jämförelse mellan industriproduktionens storlek 1920 och 1946 i förhållande till respektive 1913 och 1938.

Det bör ihågkommas att 1920 var ett högkonjunkturår och att produktionen under åren därefter minskade — en

Tabell 11.

Industriproduktionen efter första och andra världskriget.

	1920 (1913=100)	1946/47 (1938=100)
Belgien	67,3	99,3
Tjeckoslovakien	69,8	91,8
Danmark	127,8	99,0
Finland	87,4	79,4
Frankrike	70,4	93,8
Tyskland	59,0	29,8
Italien	95,2	60,0
Norge	101,9	109,3
Polen	35,1	90,8
Sverige	97,2	101,8
England	92,6	107,5
<i>Vägt genomsnitt</i>		
Inklusive Tyskland	76	80
Exklusive »	83	95

minskning som mera berodde på den världsekonomiska depressionen än på otillräcklig produktionskapacitet.

Den industriella återhämtningen har tydligen gått fortare efter andra världskriget än efter det första, detta trots att förstörelsen under det sista kriget fick avsevärt större omfattning och trots den låga produktionen i Tyskland.

Jordbruksproduktionen låg ungefär på samma nivå i förhållande till förkrigsåren vid de båda tillfällena. Försörjningsläget är emellertid allvarigare nu på grund av befolkningsökningen under mellantiden.

Efter förra världskriget dröjde det åtta år innan förkrigsårens jordbruksproduktion återuppnåddes. Nu uppgjorda återuppbyggnadsplaner förutse en snabbare återhämtning.

Produktionen av brödsäd beräknas ha kommit upp till förkrigsårens siffror år 1950/51, mjölk och kött däremot något senare. På grund av befolkningsökningen betyder emellertid även ett fullt återställande av produktionen till förkrignivån en livsmedelsförsörjning per capita som ligger 6—8 % under densamma.

6. Varutillgången i olika länder.

Varutillgången i ett land beror ju ej blott av den egna produktionen utan även av den import och export som äger rum. Beräkningar över olika länders försörjningsläge, som gjorts med hänsyn härtill (tabell 12), visa att Belgien, Bulgarien, Danmark, Irland, Norge och Sverige under en tolv månadersperiod¹ 1946/47 hade en större total varutillgång än 1938. Tages hänsyn även till befolkningsförändringarna får den grupp av länder, vars varutillgång uppnår eller överskrider 1938 års nivå, en annan sammansättning och kommer att bestå av Belgien, Tjeckoslovakien, Irland, Norge, Polen och Sverige. Förmodligen skulle till denna krets av länder slutas även Schweiz, Turkiet och Portugal, vilka emellertid av brist på statistiska uppgifter ej kunnat medtagas i tabellen.

Det bör observeras att de angivna indextalen avse den totala varutillgången, alltså både konsumtionsvaror och förnödenheter för investeringsändamål. Därför kunna ur dessa siffror ej utan vidare några slutsatser dragas om levnadsstandarden i respektive länder.

Såsom förut nämnts har produktionen av konsumtionsvaror varit nedpressad till förmån för investeringsverksamhet. Vidare har såsom också nämnts jordbruksproduktionen

¹ En tolv månadersperiod har valts för att industri- och jordbruksproduktion skola sammanfalla i tiden.

Tabell 12.
Varuproduktion och varuförsörjning i olika länder.
(Index 1938=100.)

Länder	Inhemsk produktion av varor	Inhemsk produktion + import - export	Inhemsk produktion + import - export per capita av befolkn.
Belgien	94	123	123
Bulgarien	94	100	89
Tjeckoslovakien	87	96	111
Danmark	98	107	98
Finland	79	73	69
Frankrike	87	95	96
Tyskland (västzonerna) ..	36	40	35
Irland	108	111	111
Italien	65	72	69
Nederländerna	81	89	81
Norge	103	118	110
Polen	65	72	106
Sverige	102	114	106
England	108	95	91
<i>Vägt genomsnitt</i>			
exklusive Tyskland	90	93	96
inklusive Tyskland	79	83	83

återhämtat sig dåligt. Levnadsstandarden har därför ej stigit lika mycket som dessa indextal för den totala varuförsörjningen utan ligger på de flesta håll ännu under förkrigs-nivån. Det är dock på grund av otillräcklig statistisk information omöjligt att säga hur mycket.¹

¹ Europakommissionen har för några länder ansett sig kunna göra en ungefärlig beräkning över konsumtionsstandarden läge i förhållande till 1938 och därvid kommit fram till följande indextal: Frankrike 88, England 89, Norge 94, Danmark 101, Sverige 102.

7. Arbetskraft och produktivitet.

Den tillgängliga befolkningsstatistiken är alltför fragmentarisk för att tillåta någon genomarbetad analys av förändringarna i befolkningen, dess sysselsättning och näringsinriktning och andra frågor i sammanhang därmed som det vore värdefullt att få besvarade. Territoriella förändringar och befolkningsförflyttningar försvåra tolkningen av det material som finnes. De slutsatser som kunna dragas kunna sammanfattas i följande punkter.

1) Den totala befolkningen i Europa (utom Sovjetunionen och Turkiet) minskade från 399 milj. vid slutet av 1938 till 385 milj. vid slutet av 1946 (krigsfångar medräknade). Befolkningen inom de gränser för Europa (utom Sovjetunionen och Turkiet), som gälla efter kriget, ökade emellertid från 376 milj. till 385 milj. under samma tid. Av denna ökning på 9 milj. beror 4 milj. på invandring medan 5 milj. är nettoresultatet av den naturliga folkökningen och krigsförlusterna.

2) Ökningen av totalsiffrorna för det senare området täcker emellertid en betydande olikformighet i utvecklingen olika länder emellan. De neutrala länderna Sverige, Schweiz, Spanien och Portugal ökade sin befolkning med 3,4 milj., England med 1,8 milj., Italien med 2,7 milj., Nederländerna med 0,8 milj. och vissa andra länder med 2,7 milj. Sammanlagt ökade dessa länder med 11,4 milj. De övriga ländernas befolkning minskade med 5 milj., vilken siffra kommer att reduceras till 2,3 milj. när krigsfångarna repatrierats.

3) Befolkningen i arbetsföra åldrar visar en mindre ökning (2,6 %).¹ Denna del av befolkningen har visat sig mera stabil än befolkningen i dess helhet.

¹ Enligt en samling omfattande Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Italien, Nederländerna, Norge, Sverige, Schweiz och England.

4) I fråga om den arbetsföra befolkningens fördelning på olika näringsgrenar framgår att handel, administration och servicebetonade näringar ökat sin numerär kraftigt, medan jordbruksbefolkningen minskat i samma mån (utom i England). Industriens arbetarantal synes vara i stort sett detsamma som före kriget.

5) Industriens arbetskraft är emellertid bättre sysselsatt än före kriget. Utom i Tyskland och Italien finnes för närvarande ingen egentlig arbetslöshet. Tillgängliga siffror tyder på en ökning av sysselsättningen med 4 % mellan 1938 och 1947.¹

En jämförelse mellan dessa uppgifter rörande arbetskraften och de tidigare anförda uppgifterna om produktionsutvecklingen ge vid handen att mot en industriell befolkning, som är lika stor som 1938 men bättre sysselsatt än då, svarar en industriproduktion som är 10—15 % lägre. Produktionen per arbetstimme har således sjunkit. Produktivitetförsämringen synes vara ett genomgående drag för alla Europas länder.

Ett helt komplex av orsaker, vars inflytande var för sig ej kan särskiljas, ligger bakom denna produktivitetförsämring; förslitning av den produktiva utrustningen, brist på råvaror, otillräcklig yrkesskicklighet hos arbetskraften, omläggning av handelsvägarna och hinder av olika slag för den internationella handeln, administrativ överorganisation och sist men inte minst den s. k. inflationspsykologien.

Det är tydligt att en ökning av Europas produktion måste vinnas genom en höjning av produktiviteten. Att göra några större vinster genom ökad sysselsättning är icke möjligt.

¹ 12 länder omfattande omkring hälften av Europas befolkning.

DEN EUROPEISKA HANDELN

1. Allmänna drag i handelns utveckling.

Ett av de påtagligaste symptomen på den förändrade ekonomiska situationen i Europa efter andra världskriget utgör den kraftiga nedgången i de europeiska ländernas utrikeshandel. På grund av det samspel, som helt naturligt råder mellan de europeiska ländernas inre återuppbyggnad och deras möjligheter att delta i det internationella varuutbytet, ger ett studium av utrikeshandelns utveckling efter kriget en viss ledning för att bedöma takten i den allmänna ekonomiska återhämtningen i Europa.

Allmänt taget gäller att de europeiska ländernas utrikeshandelsvolym under 1947 låg klart under förkrigsnivån. En betydelsefull återhämtning har emellertid ägt rum sedan vapenstilleståndet (tabell 13). Denna har emellertid skett i mycket olika takt på olika områden. Detta gäller icke blott vid en jämförelse mellan olika europeiska länder utan även mellan export och import, mellan det inomeuropeiska varuutbytet och handeln mellan Europa och andra världsdelar, mellan handeln med livsmedel och med industriprodukter etc. Kriget har medfört betydelsefulla strukturella förskjutningar i utrikeshandelns inriktning, som kunna väntas få vittgående följder för den framtida internationella handeln.

Indextal för de europeiska ländernas utrikeshandelsvolym under 1946 och 1947 ge vid handen att återhämtningen varit relativt snabbare under 1946 än under 1947.

Framför allt har detta gällt den sammanlagda exporten, som under 1946 steg med 62 % men från sista kvartalet

Tabell 13.
*Europas utrikeshandel 1938, 1946 och 1947*¹

År	Handel med icke-europeiska länder		Inomeuropeisk handel ²		Europas totala handel		Handels procentuella fördelning på	
	Milj. dollar i 1938 års priser	Procent av år 1938	Milj. dollar i 1938 års priser	Procent av år 1938	Milj. dollar i 1938 års priser	Procent av år 1938	Utomeuropeiska länder %	Europeiska länder %
<i>1938:</i>								
Import, fob ..	5.820	100	6.960	100	12.780	100	45,5	54,5
Export, fob ..	3.730	100	6.960	100	10.690	100	34,9	65,1
<i>1946:</i>								
Import, fob ..	5.350	91,9	3.150	45,3	8.500	66,5	62,9	37,1
Export, fob ..	2.300	61,7	3.150	45,3	5.450	51,0	42,2	57,8
<i>1947:</i>								
Import, fob ..	6.200	106,5	3.900	56,0	10.100	79,0	61,4	38,6
Export, fob ..	2.900	77,7	3.900	56,0	6.800	63,6	42,6	57,4

¹ Uppgifterna för 1937 äro preliminära, i vissa fall baserade på data för delar av året.

² Inklusive Sovjetunionen.

Σ *Källa:* Europakommissionens forsknings- och planeringsavdelning.

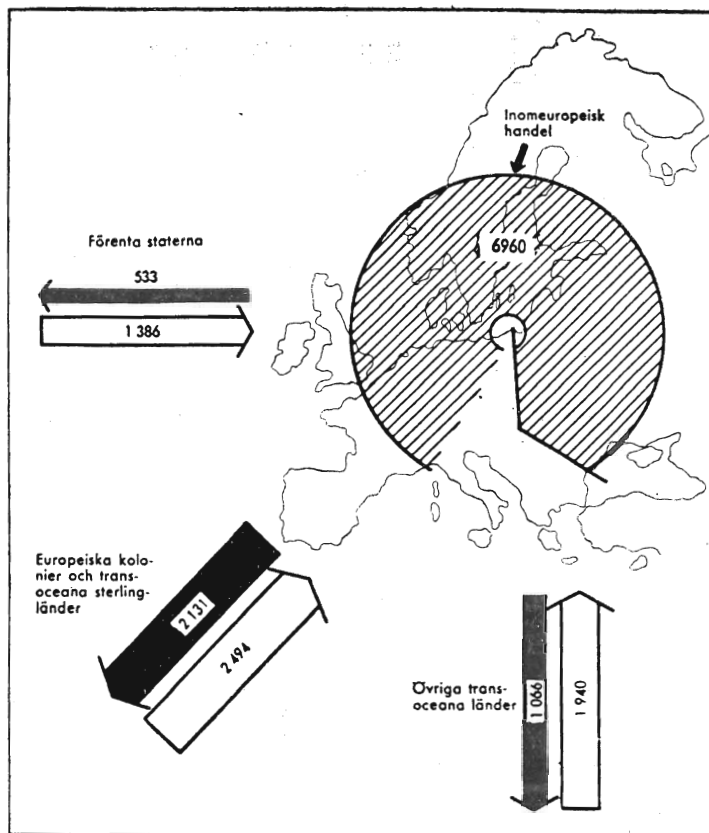

Diagram 3. Europas utrikeshandel år 1938. Miljoner dollar i 1938 års priser.

1946 till tredje kvartalet 1947 blott med 6,4 %. I och för sig är detta icke ägnat att förvåna, då den från ett bottenläge expanderande produktionen, som ju utgör grundlaget för exporten, efter hand måste hämmas av olika flaskhalsar,

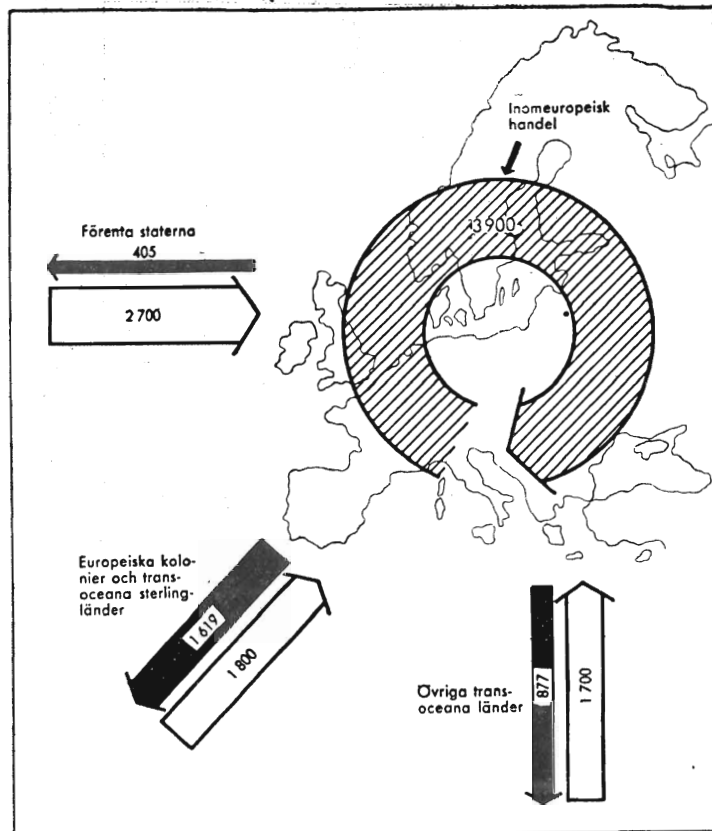

Diagram 4. Europas utrikeshandel år 1947. Miljoner dollar i 1938 års priser.

som äro resultat av den förstörelse och snedvridning av produktionsapparaten, som kriget medfört.

Totalsiffror för den europeiska handelns utveckling döljer som nämnts betydande skiljaktigheter de olika länderna

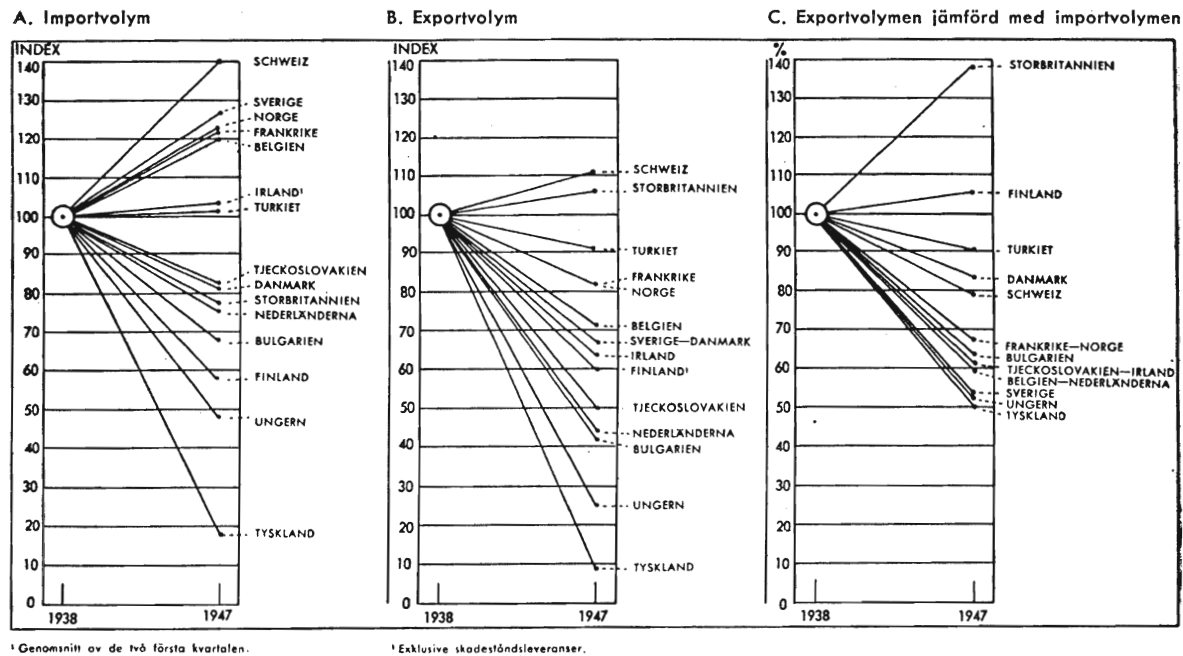

Diagram 5. Import- och exportvolym i vissa europeiska länder under de tre första kvartalen år 1947 i jämförelse med 1938.

emellan. (Se diagram 5.) Den kraftigaste nedgången i utrikes-handelsvolymen i förhållande till förkrignivån har som väntat Tyskland erfarit. Eftersom Tyskland före kriget intog en framskjuten ställning i den internationella handeln och icke minst i den inomeuropeiska, så kommer dess praktiskt taget fullständiga ekonomiska sammanbrott att högst avsevärt påverka genomsnittssiffrorna för Europas utrikeshandel efter kriget. Man erhåller därför en gynnsammare bild av den europeiska handelns återhämtning, om Tyskland uteslutes vid en jämförelse mellan ett förkrigsår och 1947.

	Import	Export
	Index: 1938 = 100	
Hela Europa	79	63
Europa utom Tyskland	94	81

2. Importen visar bättre återhämtning än exporten.

Ett karakteristiskt drag i utvecklingen efter kriget är, att importen för de flesta europeiska länder stigit betydligt snabbare än exporten. Det betydelsefullaste undantaget härifrån utgör England, vars exportvolym 1947 översteg 1938 års. Samtidigt har det lyckats England att kraftigt reducera importen. Detta innebär emellertid icke att England 1947 hade ett nettoexportöverskott, blott att den relativa expansionen av exporten skett snabbare än av importen. En liknande ställning intar Finland, vars exportindex blir ganska gynnsamt, om skadeståndsleveranserna medräknas.

Importens relativt starkare stegring återspeglas också i det förhållandet, att den inomeuropeiska handeln visat en betydligt långsammare återhämtningstakt än Europas handelsutbyte med icke-europeiska länder. Det bör observeras, att detta förhållande även gäller om Tyskland, som under mel-

lankrigstiden spelade en dominerande roll i det inomeuropeiska varuutbytet, utslutes vid en jämförelse med förkrigstiden.

Det är naturligt att söka föra tillbaka exportens relativt långsamma återhämtning på de svårigheter, som produktionen överhuvud taget haft att kämpa med i de europeiska länderna. Det visar sig emellertid att även exportvolymens *andel* av den totala produktionsvolymen var lägre 1947 än före kriget för de flesta europeiska länder. Visserligen steg till en början i flera fall exporten snabbare än produktionen, men detta förhållande har varit av övergående natur. Medan orsakerna till exportens absolut sett låga nivå huvudsakligen torde vara de försämrade tekniska betingelserna för produktionen, så torde den försämrade relationen mellan export och produktion åtminstone delvis ha sin grund i den inflationistiskt uppdrivna inhemska efterfrågan, som konkurrerat om respektive länders exportvaror. Denna förklaring erhåller stöd i det faktum, att även i länder, vars produktionsapparat vid krigsslutet var praktiskt taget intakt, har förkrigstidens exportvolym icke nåtts men väl dess produktions- och importvolym.

3. Englands och Tysklands nyckelställning i den inomeuropeiska handeln.

En kartläggning av de europeiska ländernas utrikeshandel med hänsyn till exportvarornas fördelning på förbrukningsländer respektive importvarornas på ursprungsländer är ägnad att närmare belysa de förändringar i Europas ställning i den internationella handeln, som andra världskriget medfört. Det är därvid ändamålsenligt att skilja mellan den inomeuropeiska handeln och Europas handel med den övriga

världen. Som redan framhållits kan den största delen av nedgången i den inomeuropeiska handeln hänföras till Tysklands bortfall som export- och importmarknad. Man kan räkna med att såväl den inomeuropeiska exporten som importen minskat med cirka 1 miljard dollar i 1938 års priser genom det tyska näringslivets sammanbrott. Tyskland är sålunda geografiskt sett det viktigaste kontraktionsområdet. Därefter kommer övriga centraleuropeiska länder och de östeuropeiska staterna. Beträffande dessa är det framför allt exporten till övriga europeiska länder, som minskat i förhållande till förkrigstidens nivå. Orsakerna härtill torde icke blott vara rent ekonomiska utan även i viss mån politiska.

Det har redan nämnts att England hör till de få länder, som efter kriget lyckats hålla tillbaka sin import. Denna inskränkning har i stor utsträckning berört importen från det övriga Europa. Före kriget hade England som bekant ett stort importöverskott gentemot de kontinentala europeiska länderna. 1947 hade detta förbytts i ett mindre exportöverskott, som huvudsakligen möjliggjorts genom den kraftiga nedskärningen av importen men i någon mån också genom en ökning av exporten. Den förändrade omfattningen och inriktningen av Englands handel har sålunda bidragit till den inomeuropeiska handelns svaga återhämtning.

En analog utveckling har ägt rum i Medelhavsländernas handel med övriga europeiska länder. Varken exportvolymen eller importvolymen har uppnått förkrigstidens nivå men medan skillnaden för exportens vidkommande 1947 var relativt obetydlig var index för importen blott 50, om 1938 sätts lika med 100. I viss utsträckning måste detta emellertid skrivas på Tysklands konto, eftersom importen till betydande del före kriget kom från detta land.

De västeuropeiska staterna (utom England) och de skan-

dinaviska länderna uppvisa en reduktion av både den europeiska exporten och importen, som ungefär motsvarar deras tidigare handel med Tyskland och export till England.

4. Förenta Staterna har övertagit Europas dominerande roll i världshandeln.

Som inledningsvis antytts har en viss förskjutning ägt rum av de europeiska ländernas utrikeshandel från Europa till transoceana länder. I första hand är det importen från icke europeiska länder, som ökat i betydelse. Exporten däremot har icke återvunnit samma volym som före kriget. Den viktigaste orsaken härtill är Tysklands bortfall som exportör. Dess roll har i viss mån övertagits av England, vars andel i Europas export till transoceana länder ökat avsevärt. Det bör observeras att denna export huvudsakligen gått till andra länder än Förenta Staterna. Det är överhuvud taget ett karakteristiskt drag i efterkrigstidens utveckling att Europa icke lyckats uppnå förkrigstidens exportvolym till Förenta Staterna.

Den europeiska importen från transoceana länder, som icke blott stigit betydligt snabbare än exporten utan dessutom överstigit förkrigstidens nivå, har med avseende på förbrukningsländer fördelat sig i andra proportioner än före kriget. Sålunda var Tysklands import 1946 och 1947 obetydlig, Englands av ungefär förkrigstida omfattning, medan övriga europeiska länder uppvisa en avsevärd ökning av såväl sin absoluta som procentuella andel av den totala importen. Vad beträffar importens fördelning på ursprungsländer är förskjutningen mot Förenta Staterna det mest karakteristiska draget. Importvolymen från detta land till Europa har mer än fördubblats jämfört med 1938.

Europas minskade och Förenta Staternas starkt ökade andel i världshandeln kommer även till uttryck i deras handel med övriga transoceana länder. 1938 var Europas export till dessa länder cirka 80 % större än Förenta Staternas, men 1947 exporterade Förenta Staterna för 9.200 milj. dollar, Europa åter blott för 5.200 milj. dollar. Det bör dessutom påpekas, att Förenta Staternas export till de icke-europeiska länderna 1947 var större än dess export till Europa och att dessa länders procentuella andel av Förenta Staternas export stigit.

Det kan sammanfattningsvis konstateras att Europa förlorat sin tidigare dominerande ställning i världshandeln. Nedgången har särskilt träffat den inomeuropeiska handeln, som 1938 utgjorde 30 % av världshandeln, medan samma siffra för 1947 blott var 17 % procent. De europeiska ländernas exportsvårigheter kontrastera starkt mot Förenta Staternas kraftiga expansion som exportland. Före kriget var de europeiska ländernas sammanlagda export 50 % av världshandeln och 3 gånger större än Förenta Staternas. 1947 åter var Förenta Staternas större än Europas, som då blott utgjorde 1/3 av världshandeln. Rollerna äro ombytta. De rubbningar i de olika ländernas handels- och betalningsbalanser, som de ovan relaterade förskjutningarna åstadkommit, behandlas i ett senare avsnitt.

5. Betydande förändringar i handelns varusammansättning.

De förändringar i den europeiska utrikeshandelns omfattning och geografiska inriktning, för vilka ovan redogjorts, sammanhånga givetvis med förändringar i handelsvolymens sammansättning av olika varutyper. (Se diagram 6.) Före

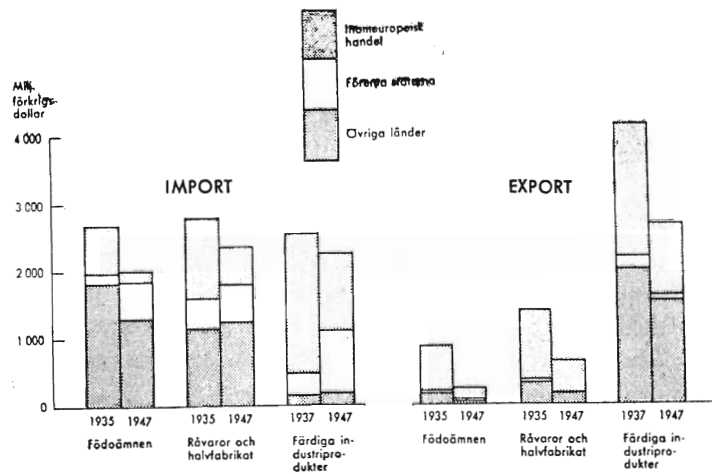

Diagram 6. Europas handel med vissa produkter före och efter kriget.

kriget utgjordes Europas import från icke-europeiska länder huvudsakligen av livsmedel och råvaror, exporten till 80 % av industriprodukter. Den inomeuropeiska handeln berörde i huvudsak vissa råvaror som kol och timmer och därjämte industriprodukter av vilka textilvaror voro de viktigaste. Viss betydelse hade också handeln med livsmedel.

Exportens och importens sammansättning har efter kriget förändrats i följande avseende. Den kraftigt ökade importen från Förenta Staterna har huvudsakligen bestått av spannmål, kol och vissa slag av industriprodukter, i första hand kapitalvaror för återuppbyggnaden av produktionsapparat. Samtidigt har livsmedelsimporten från andra transoceana länder minskats. Orsaken härtill har delvis varit minskat utbud men också betalningssvårigheter. Råvaruimporten från dessa länder har i stort sett upprätthållits i förkrigstidens omfattning, men förskjutningar från vissa råvaror som timmer, bomull och gödningsämnen mot främst petroleum ha ägt rum.

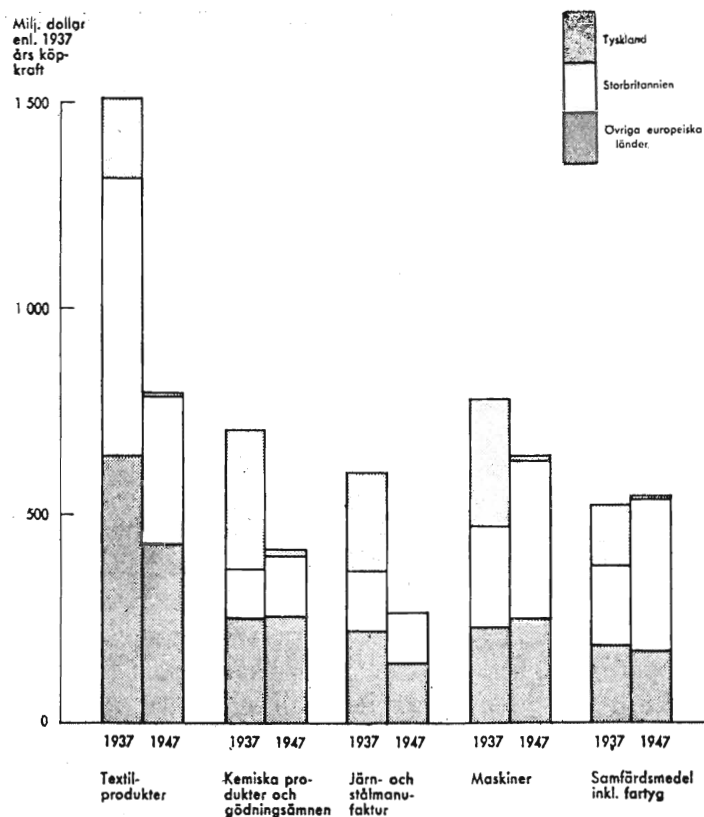

Diagram 7. Exporten av industriprodukter från europeiska länder 1937 och 1947.

Europas export till transoceana länder har starkare reducerats beträffande råvaror och livsmedel än industriprodukter. En viss mängd järn och stål har dock exporterats till icke-europeiska hårdvalutaländer. Av industrivarorna hade exporten av maskiner och transportmedel ungefär samma

omfattning 1947 som före kriget, medan exporten av textilvaror gått ned kraftigt.

Nedgången i den inomeuropeiska handeln har främst träffat livsmedel och råvaror. Den av produktionssvårigheter och missväxt starkt begränsade tillgången i förhållande till de inhemska behoven är givetvis huvudorsaken till dessa förhållanden, men någon roll torde också valutatekniska svårigheter i handel mellan mjukvalutaländer ha spelat. Även den inomeuropeiska handeln med industriprodukter hade 1947 betydligt mindre omfattning än före kriget. Detta sammanhänger emellertid direkt med det tyska näringslivets sammanbrott. (Se diagram 7.) Tysklands betydande export av industriprodukter avsattes före kriget i stor utsträckning i Europa liksom en stor del av dess import härrörde från europeiska länder. Utesluter man den tyska export- och importmarknaden, visar det sig att handeln med industriprodukter mellan övriga europeiska länder hade ungefär samma omfattning 1947 som 1938. I viss utsträckning har också bortfallet av den tyska exporten av maskiner och transportmedel kompenserats av en ökad export från England och Schweiz av dessa varor till andra europeiska länder. Någon ersättare för Tyskland som leverantör till de europeiska länderna av järn- och stålmanufaktur och kemikalier har däremot icke uppträtt. Den starka nedgången i de europeiska ländernas export av textilvaror överhuvud taget har starkast drabbat den inomeuropeiska handeln, emedan en viss förskjutning av den begränsade exporten mot transoceaniska marknader ägt rum.

DEN EUROPEISKA BETALNINGSBALANSEN

Den i förhållande till behoven alltför låga produktionen och de stora förskjutningarna inom utrikeshandeln har inverkat oförmånligt på Europas betalningsbalans med den övriga världen. Balansen har emellertid ej blott rubbats genom att importen varit för stor och exporten för liten utan även på grund av de förändringar som ägt rum beträffande de »osynliga» posterna (ränteinkomster, fraktintäkter m.m.). Det framgår av tabell 14 som visar en sammanställning av Europas balans med USA och den övriga världen före och efter kriget, vilken strategisk roll dessa poster spela.

Redan före kriget hade Europa ett underskott i själva varubytet med såväl USA som övriga utomeuropeiska länder. Detta underskott utjämnades emellertid genom inkomster som inflöto från kapitalinvesteringar i andra delar av världen samt från fraktfart, royalties m. m. På grund av sitt försprång i den industriella utvecklingen hade Europa successivt under ett århundrade kunnat bygga upp en ställning som fordringsägare gentemot stora delar av den transoceaniska världen. Europas ekonomiska struktur hade inrättat sig efter dessa inkomster, vilka möjliggjorde att en del av importen ej behövde uppvägas av export. Det var visserligen blott de stora industrinationerna i Västeuropa, som hade några dylika inkomster av betydelse, men även det övriga Europa fick indirekt nytta av dem, då de underlättade ett smidigt multilateralt handelsutbyte.

Efter kriget ha kapitalinkomsterna sjunkit kraftigt dels på grund av att krigsfinansieringen nödvändiggjort en om-

Tabell 14.

*Europas betalningsbalans med USA och andra icke-europeiska länder
åren 1938, 1946 och 1947.
Miljarder dollar med nuvarande köpkraft.*

	1938			1946			1947 ¹		
	USA	Andra icke europeiska länder	Summa	USA	Andra icke europeiska länder	Summa	USA	Andra icke europeiska länder	Summa
Europas import, fob	1,3	4,5	5,8	4,4 ²	5,0	9,4	5,9 ²	7,1	13,0
Europas export, fob	0,6	3,1	3,7	0,9	3,4	4,3	0,9	5,2	6,1
Handelsbalans	-0,7	-1,4	-2,1	-3,5	-1,6	-5,1	-5,0	-1,9	-6,9
Nettoink. av investeringar	+0,1	+1,3	+1,4	+0,1	+0,4	+0,5	+0,1	+0,3	+0,4
Andra löpande transaktioner, inkl. frakter, resor, filmroyalty, militära utgifter etc., netto	+0,2	+0,5	+0,7	-0,8	-0,4	-1,2	-0,5	-0,5	-1,0
Totalbalans	-0,4	+0,4	—	-4,2	-1,6	-5,8	-5,4	-2,1	-7,5

¹ Uppgifterna för 1947 äro ungefärliga, i vissa fall baserade på data för delar av året.

² Här inberäknat en ungefärlig uppskattning av leveranser av livsmedel och andra varor till Tyskland enligt den amerikanska arméns civila försörjningsprogram. Utöver den import som redovisas i tabellen förvärvade olika europeiska länder åren 1946 och 1947 för avsevärt mer än en miljard dollar varor från de amerikanska överskottslager av materiel som funnos i Europa vid krigsslutet, varvid är att märka, att dessa varor åsattes priser som voro lägre än deras ursprungliga anskaffningskostnad. Den övervägande mängden av dessa varor erhöles på långfristig kreditbasis.

Källa: Europakommissionens forsknings- och planeringsavdelning.

fattande realisation av kapitaltillgångar utom Europa, dels på grund av den politiska och ekonomiska utvecklingen i kolonierna efter kriget. Vidare ha krigsförlusterna av tonnage gjort att fraktinkomsterna förbytts till utgifter. Stora delar av efterkrigstidens import ha måst fraktas på amerikanska kölar.

Förändringar i de »osynliga» posterna svara för 2.700 av den försämring på 7.500 milj. dollar betalningsbalansen undergått sedan 1938. Återstående 4.800 milj. bero således på varubyttet (handelsbalansen). Försämringen av handelsbalansen beror i sin tur dels på kvantitativa förändringar, dels på prisstegring. Av tabell 15, som ger möjlighet att mäta förändringarna i såväl löpande som fasta (1938 års) priser, framgår att kvantitativa förändringar i varubyttet svarade för 1.200 milj. (varav 800 hänför sig till minskning av exporten och 400 till ökning av importen). Exportminskningen är ungefär av samma storleksordning som Tysklands export till utomeuropeiska länder 1938.

Återstoden av underskottet i handelsbalansen 1947, 3.600 milj. (d. v. s. skillnaden mellan 6.900 milj. enligt löpande

Tabell 15.
Europas handel med icke-europeiska länder.
(miljoner dollar)

	1938	1946		1947	
	Detta år gällande priser	1946 års priser	1938 års priser	1947 års priser	1938 års priser
Import, fob	5 820	9 400	5 350	13 000	6 200
Export, fob	3 730	4 300	2 300	6 100	2 900
Underskott i handelsbalansen	-2 090	-5 100	-3 030	-6 900	-3 300

priser och 3.300 milj. enligt 1938 års priser), är en följd av prisstegringen.

Den frågan uppstår: har prisutvecklingen varit sådan att den inverkat försämrande på betalningsbalansen? Således, ha de priser Europa fått betala vid import stigit mera än de som det erhållit vid sin export?

En undersökning, som företagits i syfte att klarlägga i vilken mån prisutvecklingen varit sådan att den inverkat försämrande på betalningsbalansen ger vid handen att de europeiska exportpriserna stigit väl så mycket som importpriserna. Detta gällde på hösten 1947 alla Europas länder med undantag för England. Vissa länders exportpriser ha stigit till en sådan höjd att försäljningssvårigheter under den sista tiden uppstått på de transoceaniska marknaderna.

Man finner sålunda intet belägg för den gängse uppfattningen att Europas bytesrelationer med den övriga världen undergått en försämring. Det bör dock tilläggas att detta gäller när man undersöker bytesrelationerna i Europas totala handel. Det råder stora olikheter länderna emellan.

Vid utarbetandet av planer för en sanering av Europas ekonomi torde det således icke vara realistiskt att räkna med några vinster genom prisfall på de varor Europa importerar. Tvärtom anses en sänkning av priserna på Europas exportvaror bli nödvändig, om de i fortsättningen skola finna avsättning.

En jämförelse med utvecklingen åren efter det första världskriget visar att Europa även då hade ett underskott i handelsbalansen med övriga länder. I tabell 16 göres en jämförelse mellan de två 24-månadersperioderna 1919—20 och 1946—47. Ett egendomligt sammanträffande är att underskottets nominella belopp är lika stort vid de båda tillfällena. Reducerar man de nominella beloppen till 1938

Tabell 16.
*Europas bytesbalans med icke-europeiska länder
 efter första och andra världskriget.*
 (Miljarder dollar i respektive års priser.)

	1919 och 1920 ¹	1946 och 1947 ¹
Europas import, fob	19,7	22,4
Europas export, fob	7,7	10,4
Underskott i handelsbalansen	—12,0	—12,0
Nettoinkomster av investeringar	+ 1,8	+ 0,9
Övriga löpande transaktioner	+ 2,2	— 2,2
Underskott i den löpande bytes- balansen	— 8,0	—13,3

¹ Totalsummor för 24 månader i vardera kolumnen. Beräkningarna för år 1947 äro provisoriska.

Källa: Europakommissionens forsknings- och planeringsavdelning. (1919—20 års data ha erhållits genom sammanslagning av särskilda bytesbalansberäkningar för Kontinentaleuropa och Storbritannien med erforderliga justeringar från *cif* till *fob* och med eliminerande av transaktioner mellan Kontinentaleuropa och Storbritannien.)

års prisnivå visar det sig emellertid att volymmässigt stora olikheter föreligga mellan de båda tillfällena.

	1919—20	1946—47
	Miljarder dollar till 1938 års priser	
Import, fob	8,9	11,6
Export, fob	3,5	5,2

Både import och export var således större efter det andra världskriget än efter det första. Vidare framgår att exporten vid det senare tillfället var förhållandevis större än vid det förstnämnda.

Ett viktigt förhållande som framgår av jämförelsen är också att, medan de »osynliga» posterna efter förra kriget bidro till att jämna ut den oförmånliga handelsbalansen, ha de efter det senaste kriget verkat i försämrande riktning. I Englands betalningsbalans är detta förhållande ännu mer prononcerat än i den totala balansen för Europa.

MÖJLIGHETERNA ATT ÅTERVINNA INTERNATIONELL BALANS

Den nödvändiga saneringen av Europas betalningsbalans måste, såsom framgått av det föregående, komma till stånd genom en förbättring av handelsbalansen således genom att exporten ökas och importen minskas. Några förhoppningar om en vändning till det bättre genom ett prisfall på de förnödenheter Europa importerar böra däremot icke hysas. Ej heller torde de »osynliga» inkomsterna (fraktintäkter och räntor) komma att öka.

Europakommissionen har gjort beräkningar om storleksordningen av de förändringar i export- och importvolymen, som måste ske för att balansen skall återställas. Dessa visa, att om man vill uppnå en balanserad handel på 1938 års nivå, det gap mellan import och export, som måste fyllas är av storleksordningen 2.000 milj. dollar (enligt 1938 års priser), vilket skulle erfordra antingen en ökning av exporten med 56 % eller en minskning av importen med 36 %. Vill man uppnå en balanserad utrikeshandel på 1947 års nivå utgör gapet 3.300 milj. dollar (enl. 1938 års priser) och den nödvändiga exportökningen 114 % respektive en importminskning på 53 %.

Alla länder i Europa komma att få dela bördan av att genomföra denna sanering ehuru den kommer att tyngst falla på Storbritannien. Enligt engelska regeringens beräkningar måste exporten från Storbritannien höjas över 1938 års nivå med 1.700 milj. dollar (i 1938 års priser) eller med 75 % för att balans i utrikeshandeln skall erhållas.

På de övriga europeiska länderna skulle således falla omkring 300 milj. dollar. Före kriget hade emellertid Storbritannien ett importöverskott från det övriga Europa. Till den del Storbritannien löser sitt balansproblem genom att minska sin import från eller öka sin export till den europeiska kontinenten kommer dessa länders andel i början att öka.

Det är tydligt att Europas utrikeshandelsproblem ej kan lösas genom en ensidig importnedskärning eller en ensidig exportexpansion. Det skulle ställa för svåra påfrestningar på såväl Europas som andra länders ekonomiska struktur. En kombination av importminskning och exportökning är den enda praktiskt framkomliga vägen. Återstår således att undersöka de olika möjligheter på export- och importsidan som föreligga.

Möjligheterna att öka exporten.

En komplicerande omständighet är att importen till så stor del kommer från USA. År 1947 importerade Europa för 5.900 milj. dollar från USA, d.v.s. 45 % av dess import från utomeuropeiska länder, men exporterade till USA endast för 900 milj. dollar eller 14 % av dess export till länder bortom haven. Blott 15 % av importen från USA betalades med export. Importen från andra länder än USA täcktes däremot till 73 % med export.

En allmän ökning av exporten med en tredjedel skulle eliminera betalningsunderskottet med Europas handelspartners utanför USA men skulle endast obetydligt förbättra det amerikanska byteskontot.

Det är därför tydligt att balansproblemet endast kan

lösas *antingen* om Europas stater kan prestera ett exportöverskott till andra stater än USA och använda härav uppkomna fordringar till att reglera affärerna med USA *eller* om Europas export till USA kan ökas i mångdubbelt större omfattning än den till andra länder.

Det först framkastade förslaget måste efter närmare undersökning övergivas. Före kriget var denna utväg möjlig, ty då hade USA ett importöverskott i handeln med de transoceana länderna. Ett europeiskt exportöverskott till dessa länder kunde därför utbytas mot dollar. Numera är en sådan transaktion ej möjlig emedan de transoceana länderna själva ha importöverskott från USA och därmed svårigheter att fullgöra betalningar i dollar.

Detta gör att Europa huvudsakligen får lita till det andra alternativet att försöka åstadkomma en kraftig ökning av exporten till USA.

I själva verket motsvaras Europas importöverskott-problem av ett exportöverskott-problem i USA och de alternativ till lösning, som står USA till buds, äro desamma som för Europa, ehuru med omvänt tecken. Förr eller senare måste USA antingen öka sin import från eller minska sin export till Europa, eller bådadera. Men om icke åtgärder för att få till stånd bättre balans mellan varuströmmarna över Atlanten i tid vidtagas, är det fara att både Europas och USA:s ekonomiska struktur inrättar sig efter det nuvarande tillståndet och att på så vis starka krafter som verka för dess bevarande uppstå.

För närvarande är exporten till USA liten och visar dessutom en tendens att ytterligare krympa. En av orsakerna härtill är — såsom nämnts — att de europeiska exportpriserna stigit så mycket att försäljningssvårigheter uppstått på de transoceana marknaderna. Det synes därför vara nöd-

vändigt att först häva inflationen för att en »export drive» skall lyckas.

De praktiska möjligheterna att öka försäljningarna till USA äro mycket svåra att uppskatta. Europas export till USA består huvudsakligen av högt förädlade produkter och specialiteter av olika slag och importen av sådana varor spelar en mycket obetydlig roll i USA:s ekonomi. Före kriget utgjorde importen av färdiga industriprodukter till USA mindre än 2 % av den inhemska tillverkningen av dylika. Det finns knappast någon bransch i USA inom vilken importen av färdiga produkter har lyckats erövra någon betydande del av den amerikanska marknaden. De enda tillverkningar, som det torde vara möjligt att i ökad utsträckning introducera i Amerika, är lyxbetonade artiklar samt olika slag av specialiteter. På detta område torde det emellertid finnas utrymme för europeisk industri, om marknaden bearbetas mera intensivt än vad nu är fallet. Den tunga industrien i Europa kan däremot förmodligen icke hoppas på att vinna något utrymme på den amerikanska marknaden.

Möjligheterna att minska importen.

Av en statistisk undersökning av Europas import, varvid denna å ena sidan uppdelades på »normal» import, d. v. s. sådana råvaror och livsmedel, som vanligen importerades under mellankrigstiden och å andra sidan »hjälp- och återuppbyggnadsimport», d.v.s. sådan import, som blivit nödvändig på grund av kriget, framgår att den »normala» importen 1947 volymmässigt låg 20 % lägre än år 1938.

Den kraftiga ökning av importen, som ägt rum under efterkrigstiden, består således av hjälp- och återuppbyggnads-

förnödenheter. Huvudsakligen kommo dessa varor från USA. Det kan förväntas att allt efter som Europas ekonomi återhämtar sig, denna extra import skall avvecklas av sig själv. Vid bedömning av problemet på litet längre sikt bör man alltså hålla sig till den »normala» importen. Detta medför dock icke någon större förenkling av problemet, ty såsom tidigare nämnts fordras även för en balanserad handel på 1938 års nivå att ett gap mellan import och export på 2.000 milj. dollar utfylles.

Importen från utomeuropeiska länder bestod före kriget till 85 à 90 % av livsmedel samt råvaror och halvfabrikat för industrien. Det torde icke vara möjligt att åstadkomma någon substitution inom Europa för denna import. De varor det här är fråga om äro dels sådana, som icke alls produceras inom Europa (t. ex. bomull, kaffe och te), dels sådana för vilka den europeiska produktionen endast obetydligt kan ökas (t. ex. ull och petroleum).

Det torde därför icke vara möjligt att göra några inskränkningar av importen av dessa varor utan att äventyra industriproduktion och levnadsstandard i Europa. Tvärtom kommer det att bli nödvändigt att för industriråvarornas del öka importen över förkrigsnivån för att de uppgjorda produktionsplanerna skola hålla.

För färdigprodukter från stålindustri, verkstadsindustri och kemisk industri torde dock vissa importinskränkningar vara möjliga, särskilt sedan Europas egen produktionskapacitet inom dessa branscher byggts ut. Detta är i själva verket de enda områden, där några nedskärningar av betydelse kunna göras.

Sammanfattning.

Europakommissionen har icke kunnat ge någon formel för lösningen av import-exportproblemet. Dess rekommendationer äro ganska vaga, vilket är förklarligt med hänsyn till de många variabler, som ingå i problemställningen. Hänsyn måste tagas till avsättningsmöjligheterna på utomeuropeiska marknader, till den europeiska industriens produktionskapacitet, vilken bestämmer exportförmågan men till stor del bestämmas av importen av råvaror. Den inhemska industriens produktionskapacitet inverkar också på möjligheterna att begränsa importen.

Följande synpunkter ha i kommissionens framställning blivit särskilt framhållna.

För nedskärningen av importen kan en någorlunda bestämd gräns sättas ifråga om råvaror och livsmedel. Importen av dessa förnödenheter lär icke utan avsevärda skadeverkningar kunna få bli lägre än före kriget. Den nödvändiga nedskärningen måste göras på färdigprodukternas område, särskilt gäller detta de tunga industriernas produkter.

Det är svårare att ange några gränser för den möjliga exportökningen. Dessutom ligger problemet olika till i fråga om USA än för andra länder.

Möjligheterna att öka exporten till USA av den tunga industriens alster torde vara ganska begränsade. Däremot torde utrymme kunna vinnas för produkter från den lätta industrien samt för specialiteter och lyxartiklar. I själva verket kommer lösningen av balansproblemet med USA att bero på i vilken utsträckning europeiska exportörer förmå öppna nya marknader i USA för artiklar av nämnda slag.

Möjligheterna att öka exporten till andra länder utom Europa än USA anses däremot större. Uppbyggnaden av in-

dustrier i hittills outvecklade länder kommer visserligen så småningom att beröva Europa marknader, men under en lång följd av år komma produkter från den tunga industrien att vara efterfrågade för denna uppbyggnad. Marknaden för specialiteter m. m. bedöms även på dessa marknader som god.

Det framgår av det sagda att den tyngsta bördan såväl för minskningen av importen som för ökningen av exporten kommer att falla på de tunga industrierna. Europakommis-sionen har gjort en del beräkningar för att belysa storleks-ordningen av de produktionsökningar inom den tunga in-dustrien, som äro nödvändiga. Före kriget uppgick de euro-peiska ländernas (exklusive Tyskland) export av produkter från järn-, stål-, verkstads- och kemiska industrierna till om-kring 2.000 milj. dollar per år. Härav stannade omkring 900 inom Europa och 1.100 gick till länder utanför Europa. Om uppgiften att sanera betalningsbalansen helt skulle falla på dessa uppräknade industrier skulle exporten av deras produkter behöva höjas med 180 % över 1938 års nivå, vilket i sin tur skulle förutsätta en produktionsökning på 15—20 % över samma nivå.

Men det räcker icke med detta. Återställandet av den inomeuropeiska handeln till sin forna omfattning torde kräva en produktionsökning inom de nämnda industrierna på 10—15 %. Ökade inhemska behov torde fordra ytter-ligare 20—25 %. Således en total produktionsökning över 1938 års nivå inom de tunga industrierna på 40—50 %.

Redogörelsen för produktionsplanerna i kapitlet om in-dustriproduktionen visar att dessa tilltagits i ungefär den storleksordning som här angetts såsom erforderlig. Det bör emellertid understrykas att de för sitt lyckliga genomförande äro beroende av en hel serie förutsättningar såsom god skör-

deutveckling, fred på arbetsmarknaden, välvillig handelspolitik från grannar och andra handelspartners m. m. Enskilda länders, eller grupper av länders, planer kunna ej lösas från sitt internationella sammanhang. Europas ekonomiska tillfrisknande är beroende av det samtidiga förverkligandet av tre målsättningar: produktiv återhämtning och monetär stabilisering inom varje enskilt land, återupprättande av den inomeuropeiska handeln samt sanering av betalningsbalansen med länderna utanför Europa. Europakommissionens utredning visar hur nödvändigt det är att det internationella samarbetet omfattar *alla* länder i Europa och hur hämmande för Europas ekonomiska återhämtning splittringen mellan öster och väster är.